

FILOLOGIA POLSKA I STOPIEŃ

SEMINARIUM DYPLOMOWE (LICENCJACKIE)

(III rok, semestr 5 zimowy, 30 godzin)

Prof. dr hab. Marek Piechota

W roku akademickim 2021/2022 otwieram seminarium licencjackie o profilu tradycyjnie **romantologicznym**. Preferuję zatem problematykę raczej historycznoliteracką dotyczącą bezpośrednio tekstów z epoki (ich analizy i interpretacji). Dopuszczam również zagadnienia **romantycznej recepcji utworów epok wcześniejszych** oraz analizy i interpretacji utworów **epok późniejszych**, o ile istotnymi elementami ich świata przedstawionego względnie ich literackości okażą się konstrukcje, techniki (fabularne, liryczne bądź dramatyczne) **nawiązujące do poetyki romantycznej**: mogą to być aluzje literackie, topika romantyczna, cytaty i stylizacje, co tylko filolog zdoła zauważyć i jest w stanie objaśnić. Myślę tu zarówno o nawiązaniach intencjonalnych, celowych, przemyślanych przez autora, jak i o zabiegach w rzeczywistości wykonanych, wpisanych w strukturę utworu, chociaż – wedle najlepszych chęci interpretatora – nierozpoznanych jako przez autora rzeczywiście zamierzone, a więc raczej podświadomych. Najcenniejsze jest oczywiście dostrzeżenie tego typu nawiązań, na które nie zwrócili uwagi wcześniejsi interpretatorzy. Tak więc **problematykę** ściślej **romantologiczną** uzupełnię chętnie o kwestie **recepcji** tekstów, o zagadnienia 'chwytów' poetyckich.

Ponadto nie będę się sprzeciwiał rozpatrywaniu zagadnień genologicznych, również w trzech diachronicznych aspektach: prekursorstwo, romantyczna dojrzałość, wreszcie echa romantyzmu w epokach późniejszych. W przypadku pozostałych zaproponowanych przez Kandydatów na uczestników seminarium tematów „własnych” (dopuszczam taką możliwość), które nie mieszczą się w tym – przecież dość szerokim – spektrum, trzeba się liczyć z twardymi negocjacjami i ewentualnymi modyfikacjami tychże; tematy muszą być **oryginalne**, samodzielne, nie mogą być repliką – choćby nawet znacznie rozszerzoną – wcześniejszych prac semestralnych (oczywiście, prace te muszą sprostać wymogom przedsięwzięć antyplagiatowych). Jestem ponadto otwarty na zachwyty najnowszymi trendami badawczymi, pod warunkiem jednak, że przystają one do tak czy inaczej sformułowanej problematyki romantologicznej.

Poza gabinetem i godzinami dyżurów jestem dostępny elektronicznie: mmp@pn.pl

Dr hab. Teresa Banaś-Korniak, prof. UŚ

Komizm, groteska, satyra w literaturze i kulturze dawnej Rzeczypospolitej szlacheckiej

Pojęcia estetyczne komizmu i groteski odnieść można do różnych nurtów literackich oraz gatunków poetyckich, funkcjonujących w literaturze staropolskiej. Często „komicznością” i „groteskowością” odznaczają się teksty o przewadze funkcji satyrycznej. Oczywiście rozgraniczyć należy pojęcie satyry jako skodyfikowanej w dawnych poetykach formy literackiej od szeroko rozumianej „satyryczności”, którą cechować się mogą rozmaite gatunki literackie. Prace licencjackie związane z zaproponowaną problematyką powinny mieć charakter analityczno-interpretacyjny. Pod kątem motywów komicznych, groteskowych, satyrycznych proponuję prześledzić: 1) Wybrane utwory literackie powstałe w kręgu dworów magnackich (np. wiersze Daniela Naborowskiego, Olbrychta Karmanowskiego, Krzysztofa i Łukasza Opalińskich); 2) Teksty autorów „sarmackich”, wywodzących się z dworów szlacheckich (jak Wespazjan Kochowski, Wacław Potocki); 3) Dawną literaturę popularną (w wyborze), do której zaliczyć można tak zwaną twórczość sowizdrzalską czy też erotyki z anonimowych śpiewników popularnych, zwane „tańcami”, „pieśniami”, „padwanami”. Przykładowe tematy: *Komizm i jego funkcja w wybranych wierszach Daniela Naborowskiego*; *Satyryczność w cyklach epigramatów Stanisława Serafina Jagodyńskiego („Grosz...”, „Dworzanki”)*; *Sowizdrzalskie wiersze o używkach (gorzałce i tabace)*; *„Ars amandi” w ujęciu żartobliwym i poważnym – na podstawie popularnych siedemnastowiecznych śpiewników*; *Anegdoty medyczne i ich funkcja w*

„Aktach...” Rzeczypospolitej Babińskiej; Poetyka karnawału w „Kiermaszu wieśniackim” Jana z Wychylówki.

Uwzględniam też inicjatywę własną studentów w zakresie samodzielnego formułowania tematu pracy licencjackiej. Temat taki może być zaakceptowany po uprzednim przedyskutowaniu go z kierowniczką seminarium. Zapraszam.

Dr hab. Iwona Gralewicz-Wolny, prof. UŚ *Sztuka opowiadania*

Osią tematyczną seminarium będzie opowiadanie jako forma narracyjno-gatunkowa, której wielowiekowy sukces polega na umiejętności wykorzystania skromnej rozmiarowo ramy tekstowej do prezentacji każdej, nawet najbardziej złożonej treści, jaka zostaje wypowiedziana twórcom przez rzeczywistość i wyobraźnię. Proponuję wspólną lekturę tekstów, których autorzy uchodzą za niekwestionowanych mistrzów gatunku (m.in. Katherine Mansfield, Jarosława Iwaszkiewicza, Kornela Filipowicza, Alice Munro, Raymonda Carvera, Andrzeja Stasiuka, Olgi Tokarczuk) – każdy z nich pokaże nam inny wariant konstruowania fabuły, prowadzenia narracji, zarządzania czasem i przestrzenią utworu, uświadamiając w ten sposób szerokość skali możliwości tego niezwykle „plastycznego” gatunku literackiego, jakim jest opowiadanie. Spotkania wokół proponowanych w ramach seminarium lektur będą znakomitą okazją do doskonalenia umiejętności analityczno-interpretacyjnych niezbędnych do przygotowania pracy dyplomowej poświęconej opowiadaniom wybranym samodzielnie przez uczestników seminarium z zasobu rodzimych małych próz XX i XXI wieku, według klucza autorskiego bądź tematycznego.

Dr Katarzyna Niesporek *Śląsk jako miejsce poezjotwórcze*

Seminarium jest kierowane do osób zainteresowanych poezją tworzoną na Śląsku.

Zdzisław Hierowski pisał o podziale literatury na Śląsku na dwa okresy: 1922–1929 i 1929–1939. Wyznaczona przez badacza cezura roku 1929 wiąże się z głośnym debiutem Gustawa Morcinka, którego „żywiłowy talent i płodność wysunęły od razu na czoło nie tylko literatury regionalnej, lecz zyskały mu uznanie i poczytność także poza Śląskiem, gdzie zdobywał je przede wszystkim dzięki nowemu, trochę egzotycznemu tematowi, jakim był dla czytelnika polskiego i krytyki górniczy Śląsk”. „Czarny kraj”, w którego centrum znajdują się kopalnie, hałdy i familoki zarówno przeraża i zachwyca pisarzy. O śląskim krajobrazie pisali poeci rodzimi, jak również niezwiązani z regionem, którym dopiero tematy śląskie przyniosły upragniony rozgłos. Zainteresowanie regionem powracało w różnych okresach życia literackiego. Szczególnie zintensyfikowało się po wojnie, jak i po 1989 roku.

Proponowane tematy badawcze:

- twórczość poetycka pisarzy-przybyszy, niezwiązanych z regionem (m.in. Emil Zegadłowicz, Julian Przyboś, Włodzimierz Żelechowski, Tadeusz Różewicz),
- twórczość poetycka pisarzy rodzimych (m.in. Wilhelm Szewczyk, Bolesław Lubosz, Stanisław Horak, Tadeusz Kijonka, Stanisław Krawczyk, Feliks Netz, Rafał Wojaczek),
- twórczość poetycka pisarzy związanych z grupami działającymi na Śląsku (poeci „Kontekstu” – m.in. Tadeusz Sławek, Andrzej Szuba; „Na Dziko” – m.in. Maciej Melecki, Bartłomiej Majzel, Grzegorz Olszański; „Estakady” – m.in. Paweł Lekszycki, Paweł Sarna),
- poezja kobiet tworzona na Śląsku (m.in. Genowefa Jakubowska-Fijałkowska, Katarzyna Młynarczyk, Marta Podgórnik),
- elementy śląskiej ikonografii w poezji (hałda, kopalnia, familok).

Zaproponowana tematyka może zostać poszerzona lub zmodyfikowana w zależności od zainteresowań uczestników seminarium.

Dr hab. Tomasz Nowak

Język natury – natura języka. W stronę lingwistyki doświadczalnej

Serdecznie zapraszam Państwa do wzięcia udziału w seminarium licencjackim, które otwieram w roku akademickim 2021/2022. Do zapisania się na to seminarium zachęcam wszystkich studentów zainteresowanych językiem i językoznawstwem. Spotkania seminaryjne zostaną poświęcone (przede wszystkim, chociaż nie wyłącznie) dwóm kręgom tematycznym:

1. zastosowaniu teorii językoznawczych do rozwiązywania problemów filozoficznych;
2. poszukiwaniu wiedzy o języku w odkryciach nauk matematyczno-przyrodniczych.

Seminarium licencjackie zostanie poświęcone tematyce, jaką podejmuje się na obszarach dwóch dyscyplin/programów, tj. lingwistycznej fenomenologii oraz kognitywistyki. Kierunek seminaryjnych eksploracji przyjmie zatem postać: *od umysłu do języka* (kognitywistyka) i *od języka do świata* (fenomenologia). Warto przy tym napomknąć, że metody fenomenologiczne stoją na straży *prawdziwości* (opis zjawisk językowych w kategoriach zdań analitycznych), a metody kognitywistyczne – na straży *realności* (ocena hipotez lingwistycznych w kategoriach czasu/miejsca przetwarzania przewidywanych przez nie zjawisk) badań nad językiem i mową. Uczestnik seminarium posiadać umiejętność rozwiązywania: problemów lingwistycznych z pomocą instrumentów kognitywistycznych (nawiązujących do odkryć z zakresu psychologii poznawczej lub biologii ewolucyjnej), a także problemów filozoficznych przy użyciu narzędzi fenomenologicznych (pozostających z kolei w ścisłym związku z teoretycznymi dezyderatami filozofii analitycznej). Prace utrzymane w tonacji fenomenologicznej oraz kognitywistycznej będą przy tym zawierały komponent eksperymentalny, por. eksperymenty introspekcyjne jako studium kompetencji (swojej wiedzy językowej) i eksperymenty ekstraspekcyjne jako analizę performancji (cudzych zachowań mownych). (W ramach seminarium przyjmuje się założenie, w myśl którego język/mowa rezyduje nie tylko w tekstach/dyskursach, ale również (czy może raczej: przede wszystkim) – w ludzkim mózgu/umyśle). Jak wyobrażam sobie dobrą pracę licencjacką? Po pierwsze, rozprawa powstała w ramach nurtu fenomenologicznego powinna obejmować analizę językoznawczą wybranego problemu językowego (z zakresu gramatyki i/lub leksykologii), przeprowadzoną za pomocą adekwatnie dobranych i trafnie zastosowanych fenomenologicznych narzędzi. W pracy powinna pojawić się próba interpretacji (otrzymanych w drodze opisu) językowych wyników jako argumentów na rzecz (takich, a nie innych) filozoficznych stanowisk. Ostateczny jej efekt będzie stanowił przekład „abstrakcyjnych” terminów (problemów) filozoficznych na „konkretne” wyrażenia (zjawiska) językowe. Po drugie, praca przygotowywana w ramach nurtu kognitywistycznego powinna zawierać – poza dyskusją nad obecnym stanem wiedzy o języku i mowie w mózgu i umyśle – próbę wysunięcia własnej hipotezy badawczej (dotyczącej sposobu funkcjonowania wybranego podsystemu języka lub wartości wybranej teorii lingwistycznej) i zaprojektowanie eksperymentu psycholingwistycznego, który będzie uzasadniał lub rozstrzygał wysunięte tezy (hipoteza sformułowana na podstawie obserwacji pozwala na wyprowadzenie prognoz, które przyjmuje się względnie obala dzięki stosowaniu procedur eksperymentalnych; eksperyment obejmuje w tym wypadku budowę specjalnie preparowanych wyrażen językowych, zgodnych z przewidywaniami hipotez, ale także pomiar czasu ich przetwarzania – pod kątem testowania wywiedzionych z nich prognoz).

Podsumowując: finalny rezultat każdej pracy licencjackiej będą stanowić: *portret leksemu* w postaci hasła słownikowego (opis siły potencji językowej przeprowadzony z pomocą metod fenomenologicznych) i *pomiar latencji* uzyskany w drodze przeprowadzonego eksperymentu (opis czasu reakcji mentalnej zarejestrowany z wykorzystaniem metod kognitywistycznych). Dopiero na tych (eksperymentalnych) podstawach licencjat będzie budował dalsze (własne) implikacje i interpretacje. Rzecz jasna, konkretne tematy prac licencjackich będą stanowiły wynik negocjacji między studentem a promotorem – jako wypadkowa zainteresowań tudzież możliwości obu stron. Oto przykładowe tematy.

Propozycje kognitywistyczno-lingwistyczne:

1. Czy na podstawie analizy rozkładu błędów i pauz można budować wiarygodny model czynności mówienia?
2. Czy „nowe” wyniki badań psycholingwistycznych rozstrzygają „stare” spory językoznawcze?
3. Czy „one” mówią? Analiza lingwistyczna tekstów produkowanych przez instruowane językowo zwierzęta.
4. Czy w badaniach neuroobrazujących rzeczywiście obserwujemy struktury języka i funkcje mowy?
5. Ile nas łączy, ile nas dzieli? Komunikacja ludzi i zwierząt okiem językoznawcy (analogie i homologie).

6. Jak narodziły się język i mowa? Scenariusze religijne, filozoficzne i naukowe – apoteoza niewiedzy.
7. Jaki obraz języka i mowy wylania się z rezultatów eksperymentów neurolingwistycznych?
8. Jakie uniwersalia językowe można „wyinterpretować” z gramatyki kodu DNA (i nie tylko)?
9. Korpus przejęzyczeń jako baza materiałowa w badaniach psycholingwistycznych.
10. Która gramatyka jest prawdziwa? Próba rozwiązania problemu za pomocą metod psycholingwistycznych.

Propozycje fenomenologiczno-lingwistyczne:

1. *A cóż to jest prawda? Wokół jednostek języka z segmentem prawda.*
2. *Chwycić Pana Boga za nogi.* Gramatyczne i semantyczne atrybuty wyrażenia *Bóg*.
3. *Czy (w języku) istnieje ktoś taki jak zwierzę?* Studium zoosemantyczne.
4. *Czy rośliny wiedzą, gdzie rosnąć?* Próba stworzenia portretu leksykograficznego rzeczownika *roślina*.
5. *Gdzie się zaczyna, a gdzie kończy się życie?* Przegląd i wiwisekcja predykatów witalnych.
6. *Istnieć nie tylko z nazwy...* Co to znaczy *istnieć*? Analiza pojęciowa czasowników egzystencji.
7. *Język się komuś rozwiązał.* Na tropie językowych węzłów (z czasownikami typu *rozwiązać* w tle).
8. *Kim jest ktoś?* Poszukiwanie językowych wyznaczników podmiotowości (w zaimku *ktoś*).
9. *Począć dziecko i spodziewać się dziecka.* Językowy status istoty nienarodzonej.
10. *Poznać coś na własnej skórze.* W zaklętym kręgu czasowników epistemicznych (mentalnych).

Czekam na Państwa zgłoszenia (pytania i wątpliwości), a już szczególnie – na Wasze pomysły.

tomasz.nowak@us.edu.pl

Wybrana literatura:

Literatura kognitywistyczno-lingwistyczna:

- Nowak T., Refleksja nad granicami języka i mowy w obliczu odkryć zoosemiotyki. „Zoophilologica. Polish Journal of Animal Studies” 2021, 2(8), 50 ss.
- Nowak T., Komunikacja komplikacji i komplikacja komunikacji. Porozumiewanie się zwierząt ludzkich i nienarodzonych na tle założeń biosemiotyki. „Zoophilologica. Polish Journal of Animal Studies” 2022, (1)9, ss. 34.
- Nowak T., Studia nad filogenezą języka i mowy jako zwierciadło, w którym przeglądają się nowoczesne koncepcje lingwistyczne. „Teksty z Ulicy. Zeszyt memetyczny” 2017, 18, s. 81–115.
- Nowak T., Małpia gramatyka? Porównanie potencjału kombinatorycznego ludzi i szympanów (studium przypadku). „Zoophilologica. Polish Journal of Animal Studies” 2017, 3, s. 109–127.
- Nowak T., Gramatyka języka w komputerze mózgu i programie umysłu. W poszukiwaniu realnego cerebralnie i mentalnie modelu składni. „Logopedia Silesiana” 2019, 8, 31 s. 71–93.
- Nowak T., Parser gramatyczny i jego strategie poznawcze. Kilka uwag na temat syntaksy i percepcji. „Logopedia Silesiana” 2019, 8, s. 94–123.
- Nowak T., Przetwarzanie języka/mowy w umyśle/mózgu na tle wyników wybranych eksperymentów neurolingwistycznych. „Logopedia Silesiana” 2016, 5, s. 54–80.
- Nowak T., W kręgu modeli neurolingwistycznych: wybrane propozycje i wstępne interpretacje. „Logopedia Silesiana” 2016, 5, s. 31–53.

Literatura fenomenologiczno-lingwistyczna:

- Nowak T., Fenomenologia lingwistyczna, czyli o „chmurce filozofii w kropli lingwistyki” (na marginesie książki A. Bogusławskiego pt. *A Study in the Linguistics-Philosophy Interface*). W: *Linguarum silva*. Tom 2. Słowo – znaczenie – relacja w języku i w tekście. Red. B. Mitrenga. Katowice 2013, s. 215–225.
- Nowak T., O granicach werbalizacji, czyli „ile” i „co” można wyrazić w języku? Próba sformułowania problemu. „Forum Lingwistyczne” 2014, 1, s. 51–63.
- Nowak T., „O drabinie bytów” w języku. „Speculum Linguisticum” 2014, 1, s. 9–22.
- Nowak T., Co językoznawca może (po)wiedzieć o prawdzie? Analiza semantyczna jednostki JEST PRAWDA, ŻE P. „Prace Filologiczne” 2014, LXV, s. 303–315.
- Nowak T., Niektóre właściwości gramatyczne i semantyczne leksemu BÓG. „Polonica” 2013, XXXIII, s. 179–193.
- Nowak T., O językowej naturze istot nienarodzonych (na tle właściwości walencyjnych implikujących je czasownikowych predykatów). „Linguistica Copernicana” 2016, 13, s. 217–237.
- Nowak T., Co to jest życie? Preliminaria semantyczne. „Linguistica Copernicana” 2012, (1)7, s. 191–208.
- Nowak T., Kim (czym) jest zwierzę i kto (co) jest zwierzęciem? Garść uwag językowych. „Linguistica Copernicana” 2013, 1(9), s. 183–202.

Nowak T., Opozycja „człowiek (umysł) – maszyna (komputer)” w języku. Głos językoznawczy w dyskusji nad sztuczną inteligencją. W: *Linguarum silva*. Tom 1. Opozycja – przeciwieństwo – kontrast w języku i tekście. Red. B. Mitrenga. Katowice 2012, s. 15–36.

Nowak T., O szaleństwie w języku, czyli na manowcach umysłu (na przykładzie czasownika OSZALEĆ). „*LingVaria*” 2012, 14, s. 23–38.

Dr hab. Agnieszka Piela, prof. UŚ *Zmienność polszczyzny*

Motto seminarium:

„Každy element językowy jest ogniwem łączącym człowieka ze światem zewnętrznym”

Witold Doroszewski

Serdecznie zapraszam Państwa na językoznawcze seminarium licencjackie w roku akademickim 2021/2022. Cykl naszych spotkań seminaryjnych będzie nosił ogólny tytuł: *Zmienność polszczyzny*. O tym, że język się zmienia, nie trzeba nikogo przekonywać – wszak przemiany polskiej mowy dzieją się niemal na naszych oczach. Przedmiotem naszych zajęć będą następujące kręgi tematyczne:

- czynniki determinujące zmienność polszczyzny (np. przemiany społeczne, obyczajowe, kulturowe, istotne wydarzenia w życiu ludzkości – np. pandemia koronawirusa),
- rozwój semantyczny wyrazów,
- sposoby wzbogacania słownictwa (zapożyczenia, neosemantyzmy, neologizmy),
- polszczyzna u progu XXI wieku (badania najnowszej warstwy leksykalnej),
- moda językowa,
- polska frazeologia współczesna (badania konkretnych pól semantycznych).
- język w przestrzeni internetowej.

Szczegółowe tematy prac ustalimy wspólnie (indywidualne zainteresowania Seminarzystów zostaną uwzględnione). Serdecznie zapraszam do kontaktu mejlowego: agnieszka.piel@us.edu.pl

Wybór literatury:

Buttler D. 1978: *Rozwój semantyczny wyrazów polskich*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

Cierpich-Kozieł A. 2020: *Koronarzeczywistość – o nowych złożeniach z członem korona- w dobie pandemii*. „*Język Polski*” z. 4., s. 102–116.

M. Hodolska: *Koronahumor jako forma komunikacji i „tarcza antydepresyjna”* (online).

Naruszewicz-Duchlińska A. 2019: *Kultura zachowań językowych w Internecie*, Warszawa.

Nowakowska B. 2005: *Nowe połączenia wyrazowe we współczesnej polszczyźnie*, Kraków.

OJ UW: *Obserwatorium językowe Uniwersytetu Warszawskiego. Najnowsze słownictwo polskie* (online: <https://nowewyrazy.uw.edu.pl>).

Piela A. 2020: *W cieniu koronawirusa... Historycznie o zarazie i zarazkach*. „*Poradnik Językowy*” z. 6 (online).

Piela A. 2021: *W cieniu koronawirusa... Powrót medyka*. „*Poradnik Językowy*” z. 3 (online).

Piela A. *Językowy comeback* (w druku).

Polszczyzna XX wieku. Ewolucja i perspektywy rozwoju. Red. S. Dubisz, S. Gajda. Warszawa 2001.

Smółkowa T., 2001, *Neologizmy we współczesnej leksyce polskiej*, Kraków.

Walczak B. 1998: *Słowa, które wracają*, „*Poznańskie Spotkania Językoznawcze*”, t. 3, Poznań, s. 107–116.

Współczesny język polski, red. J. Bartmiński, Lublin 2001.

Dodatkowo: słowniki języka polskiego (tradycyjne i internetowe), korpusy internetowe, kompendia wiedzy o polszczyźnie (różne).